

MARK TOBEY

27. MARS - 2. MAI

HENIE-ONSTAD KUNSTSENTER

MARK TOBEY

Estampage, 1961.

Mark Tobey - USA

Mark Tobey (1890-1976) er en av de fremste pionerer innen samtidskunsten. Han utviklet et abstrakt visuelt språk, et meget personlig et, som skilte seg klart ut fra det hans samtidige benyttet.

Sett i historisk sammenheng har Mark Tobey's innflytelse på andre kunstnere vært iøyenfallende. Dette kan også sees i de forskjellige utstillinger de siste årene, såvel i Europa som i USA.

Mark Tobey's kunst var basert på hans kjennskap til asiatisk kultur og han delte denne interessen med andre kunstnere, forfattere og filosofer på denne tiden.

Men Mark Tobey ble mere involvert i filosofi og fordypning enn sine kolleger. På denne måte viser hans kunst en videre horisont og en friere sinns-tillstand enn hva som kan sees i det meste av samtidskunsten.

Mark Tobey's arbeider er ikke særlig kjent i Skandinavia, selv om flere kunstnere har latt seg inspirere av hans malerier.

mars 1993,

Per Hovdanakk

direktør

Mot et ukjent lys på Høvikodden

Henie-Onstad Kunstsenter viser malerier av den kjente amerikanske kunstneren Mark Tobey (1890-1976) fra 27. mars - 2. mai 1993. Tobey er en av de fremste skikkelser i moderne amerikansk kunst. Han utviklet et abstrakt visuelt uttrykk, som både var personlig og annerledes.

Tobey's skapende liv ble inspirert gjennom dynamikken i religionen, han var troende bahá'í. Utstillingen på Høvikodden markerer også 100 års jubileet til bahá'í-samfunnet.

Om hans formspråk uttaler kunstkritikeren Ingemar Leckius: For 4500 år siden, i følge en kinesisk legende, mediterte en av keiserens ministre over de himmelske ting, deretter over de jordiske ting og til sist om fu-

glenes fotspor i sanden. Da han hadde gjort dette, oppfant han skrivekunsten. Man forestiller seg gjerne at det må ha foregått omtrent på samme måten da Mark Tobey oppfant sin lette, raske "hvite skrift", som søker å forbinde ikke bare himmel og

jord, øst og vest, men også samler meridianene i et hemmelighetsfullt mønster.

Leckius omtaler også det indre lys som sprer seg i bildene til Tobey, og som muligens har en sammenheng med kvekertradisjonen i kunstnerens familie. Men utvilsomt også har det sammenheng med hans forhold til bahá'í-troen, en religion som forkynner uten detaljerte dogmer menneskehetens fredelige sammensmeltning i en global enhet. Selv i sine mest labyrinthiske bilder strever Tobey mot helheten.

Mark Tobey motsatte seg alltid å bli regnet til en bestemt kunstnerisk retning. Han trodde på sine verkers kvalitet. Sentralt for han var 'Abdu'l-Bahás ord om at menneskets handlinger skulle være så fullkomne som mulig for å løfte det opp på høyde med bønn. Også betegnelsen bahá'í-kunstner avviste han. Han foretrakk å kalle seg en kunstner som var bahá'í og dypt påvirket av denne lærens ånd, ifølge hans trossfelle Hermine Mayer-Berdjis.

Tobey ble født den 11. desember 1890 i Winsconsin, USA, og vokste opp på landet som en rastløs gutt som bare interesserte seg for naturen. Foreldrene forstod tidlig at han hadde kunstnerisk talent og gjorde det mulig for ham å delta i lørdagstimene til Art Institute of Chicago i to år - den eneste kunstundervisning som han noensinne nøy godt av. Så ble hans far syk, og Mark måtte tjene penger selv. Han arbeidet som kopist, teknisk tegner, motetegner og til sist som portrett-tegner, det siste fremfor alt i New York, hvor han skaffet seg et navn. I New York ble han kjent med portrettmaleren Juliet Thompson, som introduserte ham til bahá'í. Et kort,

27. mars - 2. mai

ulykkelig ekteskap var årsaken til at han i 1922 forlot New York. Sammen med en venn reiste han til Seattle og begynte å undervise ved Cornish School. Undervisningsmetoden hans konsentrerte seg om oppmunt-ring, kjærlighet til kunsten og utvikling av elevenes fantasi. Selv ville han gjerne slå i styk-ker enhver form og føye den sammen igjen på en mer beve-gende og mer dynamisk måte.

En natt, da han malte et i lite rom med sentral belysning, til-trakk en flue seg hans oppmerk-somhet. Den fløy fram og til-bake i rommet og krysset stadig vekk sin egen bane. Fluens rute skapte et linjekompleks hvor formen - altså rommets form - fullstendig ble et produkt av bevegelsen. Denne iakt-tagelsen, at en form lar seg ut-trykke gjennom bevegelse, satte dype spor hos Tobey. Hans sø-ken etter en ny uttrykksmåte ble vesentlig beriket gjennom vennskapet med Teng Kuei, en ung kineser som ga ham innfø-ring i kinesisk kalligrafi, og gjennom studiet av indianer-kunsten i Nordvesten og Alaska.

I 1925 reiste Mark Tobey for første gang gjennom Eu-ropa og besøkte bahá'ienes hel-lige steder. Da hans undervis-ningsoppdrag i Seattle sto på spill på grunn av krisen i verdensøkonomien, grep han i 1930 takknemlig tilbudet om å undervise ved Dartington Hall, en progressiv kunstscole i Eng-land. Tobey ble der i åtte år og hadde omgang med betydelige personligheter som Aldous Huxley, Rabindranath Tagore, Pearl S. Buck og danseren Shankar. Det nære vennskapet med den berømte keramikeren Bernhard Leach og maleren Reginald Turvey fra Sør-Afrika, går også tilbake til disse årene. Tobey fulgte Bernhard Leach på en reise til Japan i 1934. Ved

den anledning besøkte Tobey sin gamle venn Teng i Shang-hai og tok derfra med seg mange nye inntrykk av Kinas liv, kul-tur og kunst. I Kyoto tilbrakte så Tobey en måned i et zen-kloster med studier av kalligrafi, maleri, diktning og medi-tasjon før han vendte tilbake til England.

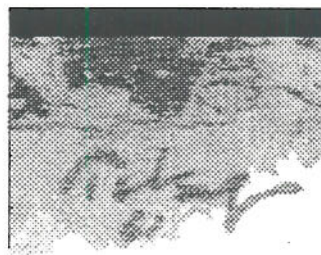
Inntrykkene fra reiseene så ut til å bringe mange års erkjen-nelse til et krystallinsk resultat. En natt i 1935 begynte han å male et lite bilde, et vev av lyse linjer på en, mørk bakgrunn - som flyvelinjen til en imaginær flue. Plutselig erkjente Tobey at han benyttet impulser fra ki-nesisk kalligrafi til å billedgjøre kraftstrømmingene i en by. Ori-enten og oksidenten ble smeltet sammen til et bilde av New Yorks Broadway ("Broadway Norm"). Det fulgte to verker til av dette slaget ("Broadway" og "Welcome Hero"), og dermed var hans nye kunstneriske språk, hans moderne stil, født. Han var da 44 år gammel.

Med en forutanelse om krigsutbruddet, flyttet han til-bake til Seattle. Han underviste og malte og ble etterhvert mer kjent. Verkene hans ble stilt ut i kjente gallerier. I 1948 var han representert i den amerikanske seksjonen av Biennalen i Ve-nezia og fikk der, som første amerikaner etter Whistler i 1895, den internasjonale maleriprisen. I 1960 kjøpte han et 500 år gammelt hus i Basel og emigrerte til Europa. Året 1961 brakte et spesielt høyde-punkt i hans kunstneriske løpeban: Musée des Arts Décoratifs, den moderne fløyen av Louvre i Paris, arrangerte en separatutstilling med 286 av hans verker, en ære som ble Mark Tobey til del som den første nålevende kunstner som ikke var fransk. Tallrike utstil-linger fulgte, blant annet i Am-

sterdam, Mannheim, Düssel-dorff, Hannover, Bern, Dallas, Seattle og Washington. Kulmi-nasjonen var utstillingen på Smithsonian Inst. i 1974 i Wash-ington DC National Collection of Fine Arts med tittelen "Tribute to Mark Tobey".

Mark Tobeyes verk viser med hvilken rastløshet han har forsøkt å bringe ånd og materie i samklang for på denne måten skape indre harmoni. Han mente at vi i lang tid hadde beskjeftiget oss for mye med det ytre, tinglige på bekostning av den indre verden som be-varer det egentlig fullendte.

For han speilet naturen seg i mennesket, og dets sanne væ-ren i den besjelede ånd. I hans sene verker tyder linjene mer på energi enn på materie, er mer stier enn grenser. Hans livsvei endte i april 1976 og hans hvi-lested er i Basel, mens hans verk lever videre og vil fortsatt komme til å inspirere mange. Samtidig med utstillingen på Henie-Onstad Kunstsenter vi-ses en Tobeyutstilling på Nationalmuseet i Düsseldorf.

"Det kan vekke undring hvorfor verk i lite format av Klee eller Tobey overbeviser oss langt mer enn de storslagne komposisjonene til andre berømte samtidige. Det kan vel skyldes at et overdrevet språk skyter over målet og fratar oss den virkelige nytelsen. Selv-begrensningen til en Tobey eller Klee berører oss sterkere, fordi ærlig veltalen-het er en gave fra hjertet".

Michael Seuphor

"I sin stille kraft til å sprengde de stivnede grensene, i overvinnelsen av den materialistiske trangheten, i sin bekjennelse til bevelge-sen i det uendelige rom er Tobey en av våre dagers store nyskapere."

Eduard Trier

"I Tobeyes bilder har vi skriftens opprinnelse."

Paul Klee

"Tobey bygger opp sin drømmeverden fra uvanlige dyp. Inderlig vendt mot religionen, filosofene og de vise kjenner han sannheten i Meister Eckharts ord: "Skallet må knuses, det skal komme ut som er derinne". Som diktningen og musik-ken, inneholder hans bilder tidselementet; de utfolder sitt innerste vesen bare litt etter litt. Man må nærme seg dem med en våken forestil-lingsevne, må lese dem, må forsøke å forstå deres symboler. Til den som vet å lytte til dem med det indre øre, åpenbarer de sitt egentlige vesen."

Lyonel Feininger

Mark Tobey og friheten.

Mark Tobey var en betydelig maler.
 Var han også en stor maler?
 Storhet tør jeg ikke tale om.
 Den hever seg over oss alle og
 seiler fra oss inn i nye århundreder.

Mark Tobey møtte friheten.
 Han tok ikke friheten, han
 fikk den.
 Det er det som gjør han spesiell.

Det 20. århundre ble en livslang reise for mange.
 De søkte hjemmefra for å finne veien eller svarene.
 Dører ble åpnet, og det skjulte
 kom til syne for noen av dem.

Mark Tobey 's reise ble lang.
 Så langt vestfra som mulig kom han
 og reiste så langt øst han kunne.

Fra den kulturelle utmark Seattle i
 USA til Japan med sin gamle høy-kultur
 gikk veien for ham inn i dette
 underlige hundreår - som ikke har
 maktet livet.

Hvor bor freden?
 Hos det universelle menneske!
 Mark Toby ble verdensborger. Han
 gjorde seg til arving av alle kulturer skapt av menneskenes
 samfunn.
 Han var ikke lenger fra Seattle-
 han var fra Verden.
 Dette strømmet inn i hans lerreter
 som gav uttrykk for alt han møtte.

Hvor fikk han denne friheten?
 Hvem låste døren opp til
 Menneskehetens nasjon for
 ham?

Midt i mellom Vesten og Østen oppsto
 den Tro som Mark Toby gikk inn i for å møte Verden.
 Han ble en troende baha i 1916.

Hvordan kunne han tjene?
 Han ble ikke pålagt noen
 oppgave som misjonær gjennom
 sin kunst. Han ble sluppet som fuglen
 å kunne fritt fly ut i verden.

Mange kunstnere har våget alt ved å stå fri fra sine ideologiske
 hjem.

Mark Toby var den første
 billed-kunstner i verden som ble gitt
 frihet i sitt arbeide.

Hva var årsaken?
 Bahá'í-skriftene avskaffer analfabetisme.
 Den anses som en forutsetning for fred og
 rett mellom menneskene at alle har fri adgang til kunnskap.

Sannhetens lange misjonsreise
 gjennom billedkunsten sluttet med dette bud.

Tradisjon, stil og innhold var med
 ett ikke lenger en forpliktelse.
 Kunsten fikk vinger til å løfte seg ut.
 Så sang kunstnerne som frie fugler.
 De sang sine egne sanger.

Det skrevne ord plikter for ettertid å
 bære sannheten ut.
 Bahá'í-skrifter sier om kunsten: "Den
 kreative person bør ikke være et
 instrument for en ideologi".

Men større enn dette er verdigheten
 i et ærlig arbeide: "-Hver sjel som
 engasjerer seg i kunstfag eller et
 annet yrke - det vil bli regnet som en
 tilbedelsesakt for Gud".

Mark Toby var engasjert.
 Det har inspirert andre.
 Han var den første av alle billed-
 kunstnere som tok imot friheten.
 Det vil bli stående.
 Det vil bli skrevet.

Hans frihet var friheten i hans arbeide.
 Der møter du maleren og mennesket
 Mark Toby i hans dypeste bønn.

Jon Sandsmark 22/12-92